

Jacek Wrzeński

Siedem spotkań funeralnych

Studia Lednickie 8, 317-319

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SIEDEM SPOTKAŃ FUNERALNYCH

W maju 2004 r. na terenie Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy po raz siódmy odbyły się warsztaty archeologiczno-antropologiczne „Funeralia Lednickie”. Inicjatywa tych spotkań wyrosła w toku dyskusji w poznańskim oddziale Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich¹. Bardzo szybko jako współorganizatorzy włączyli się: Polskie Towarzystwo Antropologiczne i Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Funeralia to spotkania reprezentantów różnych dziedzin wiedzy zajmujących się badaniami cmentarzysk, oraz interesujących się problematyką związaną z obrzędowością i zwyczajami sepulkralnymi, a także tych, którzy w swych badaniach sięgają zagadnień poruszanych w trakcie naszych spotkań.

Za początki „Funeraliów” należy uznać prezentację badań interdyscyplinarnych prowadzonych na wczesnośredniowiecznym cmentarzysku szkieletowym Dziekanowice, stan. 22. W 1994 roku na terenie MPP przedstawiono rezultaty badań archeologiczno-antropologicznych, oraz wyniki analiz przyrodniczych, fizyko-chemicznych, demograficznych przeprowadzonych na wspomnianym cmentarzysku². Po pewnej przerwie, a w wyniku wspomnianych dyskusji, w 1999 roku podjęliśmy się zorganizowania spotkania obejmującego szerszą problematykę badań cmentarzysk różnych okresów i obszarów. Pojawiła się wówczas nazwa „Funeralia Lednickie”. Za tematykę tego spotkania przyjęto dyskusję nad pochówkami nietypowymi, odbiegającymi swą specyfiką od większości spotykanych na danym cmentarzysku, czy kulturze. Owocem tych warsztatów była publikacja „Czarownice – Funeralia Lednickie 2” (2000). Od tego czasu spotkania funeralne odbywają się systematycznie, każdorazowo są poświęcone innej problematyce, a materiały prezentowane podczas dyskusji w miarę możliwości są publikowane³. Trzeci „Funeralia” dotyczyły demografii. Zaprezentowane wówczas materiały, oraz artykuły wyrosłe na ich bazie zostały opublikowane w siódmym tomie Studiów Lednickich (s. 63–75; 95–141). Kolejne, czwarte „Funeralia” dotyczyły zagadnień związanych

¹ Inicjatorem tych dyskusji był dr hab. Wojciech Dzieduszycki.

² Sprawozdanie z tego spotkania ukazało się w WSA t. 3/1995, s. 253–256. Natomiast rezultaty badań tego cmentarzyska są publikowane m.in. w kolejnych tomach SL i WSA.

³ Do wydania materiałów jak i organizacji „Funeraliów” każdorazowo przyczynia się szereg osób prywatnych, instytucji, firm, stowarzyszeń, organizacji i fundacji. Korzystając z okazji pragnę im w tym miejscu serdecznie podziękować.

z przemianami obrządku pogrzebowego i sposobów chowania zmarłych, jakie obserwujemy w obrębie ciałopalenia i inhumacji. Wygłoszone wówczas referaty zostały opublikowane w publikacji „Popiół i Kość” (2002). Podczas piątego z kolei spotkania podjęto dyskusję nad różnicami i podobieństwem w obrzędowości związanej z chowaniem kobiet i mężczyzn. W trakcie tych „Funeraliów” omówiono metody pozwalające określić płeć i wiek zmarłych, ich kondycję zdrowotną, czy status społeczny. Poruszano także zagadnienia związane z rolą kobiet i mężczyzn w poszczególnych okresach i różnych kręgach kulturowych. Materiały opublikowano w tomie „Kobieta – Śmierć – Mężczyzna” (2003). Przedostatnie warsztaty dotyczyły pochówków dzieci. W trakcie dyskusji rozważano zagadnienia związane z samymi grobami dzieci (pozornym czy rzeczywistym brakiem grobów dzieci na niektórych cmentarzyskach), ze zwyczajami związanymi z ich chowaniem (różnice i podobieństwa z pochówkami dorosłych), a także z postrzeganiem i rolą dzieci w społeczeństwach różnych kultur i okresów. Materiały zgromadzone w wyniku tego spotkania ukazały się w postaci publikacji „Dusza maluczka a strata ogromna” (2004). Natomiast aktualnie ukazała się publikacja „Do, ut des. Dar – pochówek – tradycja” (2005) gromadząca materiały będące efektem ostatnich „Funeraliów” poświęconych darom. Zarówno tym, spotykanym bezpośrednio w grobach, jak i tym, które w kulturze odgrywały ważną rolę sakralną, zwyczajową lub prestiżową.

Przystępując do zorganizowania „Funeraliów” w 1999 roku wiedzieliśmy, że proponowana tematyka wywoła spore zainteresowanie wśród archeologów i antropologów. Zdawaliśmy sobie sprawę, iż wychodzimy naprzeciw wzrastającemu zainteresowaniu zagadnieniami związanymi z badaniami i opracowywaniem cmentarzysk. Ale, chyba jednak nie myśleliśmy o tak licznym uczestnictwie reprezentantów nie tylko tych dwóch wiodących dziedzin. Problematyka cmentarzyskowa to z jednej strony badania terenowe i opracowanie pozyskiwanych materiałów. Zależą one od dostępności i możliwości pozyskiwania materiału, zasięgu cmentarzyska i liczby pochówków, a także od świadomości możliwości samego badacza, szczegółowość prowadzonej dokumentacji, współpracy z innymi specjalistami w terenie i na etapie opracowania. Ale z drugiej strony podczas pracy w terenie i w trakcie analizy materiałów zaczynają pojawiać się zagadnienia dotyczące szerszych problemów związanych z kulturą, religią, zagadnieniami społecznymi, demograficznymi. Spotkania lednickie ukazały jak potrzebny jest dialog nie tylko pomiędzy archeologią i antropologią, ale do tego dialogu coraz częściej powinniśmy zapraszać maksymalnie dużą liczbę badaczy – reprezentujących różne dziedziny.

„Funeralia” gromadzą około 120-150 uczestników, przedstawiciele nie tylko dwóch głównych dziedzin – archeologii i antropologii. Coraz częściej pojawiają się antropolodzy kulturowi, historycy, ale także metodolodzy, filolodzy, biolodzy, lekarze. Spotkania nie zawsze polegają na dialogu pomiędzy uczestnikami, bardzo często jest to monolog. Ale coraz częściej do świadomości uczestników dociera potrzeba formułowania prezentowanych zagadnień w sposób zrozumiały dla przedstawicieli innych dyscyplin. Nasze spotkania, w zamierzeniu organizatorów, miały mieć charakter warsztatów. Trudno jednak wypracować jednolitą konwencję przy tak zróżnicowanym charakterze dziedzin. Niemniej jednak coraz częściej podczas naszych spotkań uczestnicy unikają suchej prezentacji rezultatów swoich badań. Coraz częściej prezentowane są materiały problemowe, warsztatowe, a także zagadnienia metodyczne i metodologiczne związane z rozwiązywaniem konkretnych zagadnień związanych z problematyką poszczególnych spotkań.

Wyłaszane i publikowane materiały są bardzo zróżnicowane. Niekiedy dotyczą zagadnień bardzo szczegółowych, innym razem noszą charakter syntetyzujący. Są prace czysto materiałowe, ale są i metodologiczne. Są prace o zaawansowanym poziomie naukowym, ale też wyraźnie początkujące. To wszystko wynika z otwartego charakteru spotkań. Uczestnikami ich są zarówno naukowcy zaawansowani w badaniach, mający za sobą znaczny dorobek naukowy, jak i grono młodych ludzi, dla których publikowana przez nas praca jest pierwszą samodzielną pracą. Wśród uczestników spotkań są przedstawiciele ośrodków naukowych, akademickich, ale także muzeów, służb konserwatorskich, prywatnych przedsiębiorstw, czy osoby pozostające bez stałego miejsca zatrudnienia. Duże zainteresowanie „Funeraliami”, a także pozytywna presja, aby kontynuować nasze spotkania chyba dobrze wróży na przyszłość. Mamy nadzieję, że nadal znajdziemy współpracowników i dobrodziejów wspomagających nas w trudnej sytuacji organizacyjnej.

Jacek Wrzesiński

Ryc. 1. Siódme Funeralia Lednickie – otwarcie: dr Barbara Kwiatkowska – Sekretarz Generalny PTA, mgr Andrzej Kaszubkiewicz – Dyrektor MPP, autor – SNAP O/Poznań (fot. M. Jóźwikowska)
 Abb. 1. 7. Funeralia Lednickie – Eröffnung: Dr. Barbara Kwiatkowska – Generalsekretär von PTA (Polnische Anthropologische Gesellschaft) mgr Andrzej Kaszubkiewicz – Direktor von MPP (Museum der Ersten Piasten), Verfasser – SNAP O/Poznań (Wissenschaftlicher Verband Polnischer Archäologen) (Photo: M. Jóźwikowska)

Ryc. 2. Funeralia Lednickie, 11 maja 2004 r. – prowadzący dr Andrzej Kowalski i prof. Wojciech Burszta (fot. M. Jóźwikowska)
 Abb. 2. Funeralia Lednickie, 11. Mai 2004 – der Führende Dr. Andrzej Kowalski und Prof. Wojciech Burszta (Photo: M. Jóźwikowska)

Ryc. 3. Funeralia Lednickie – przerwa w obradach na folwarku w Dziekanowicach (fot. M. Józwickowska)
Abb. 3. Funeralia Lednickie – Pause in der Sitzung auf dem Vorwerk in Dziekanowice (Photo: M. Józwickowska)

Ryc. 4. Funeralia Lednickie – referuje dr Judyta Rodzińska-Nowak (fot. M. Józwickowska)
Abb. 4. Funeralia Lednickie – referiert Dr. Judyta Rodzińska-Nowak (Photo: M. Józwickowska)